

Česko-lužický věstník

číslo 11-12 /
listopad-prosinec 2016

ročník XXVI

Přadla je Marja kudželku,

kudželku židžanu;
prěnju je nitku napřadla,
kudželku dopřadla.

Šila je Marja košulku,
košulku židžanu;
prěni je šowčik zešila,
košulku došila.

Šla je tam Marja do cyrkwe,
do cyrkwe božeje;
wona je pačerje spěwala,
k bohu so modliła.

K nej stej tam přišloy dušce dvě,
stej so nutř kłapałoj.
Pušć naju, swjata Marija, nutř,
kiž mačer Boža sy.

Nutř waju pušćic njemóžu,
jandželki rejuja
tu w swojich židžanych košulkach,
we wěńčkach zelenych.

Marja tam reje wjedžeše
ze swojim džěcatkom.
Tak wona Bohu su lubješe.
Jandželki spěwachu.

Předla Maria koudelku,

koudelku hedwábnou,
jak první nitku napředla,
koudelku dopředla.

Šila Maria košilku,
košilku hedwábnou,
a jak první šev ušila,
košilku došila.

Šla Maria do kostela,
kostela Božího,
říkala z knížek, zpíwala,
k Bohu se modlila.

Přišly tam za ní duše dvě,
na dveře klepaly.
Pušť nás, ty swatá Maria,
mاتيčka Boží jsi.

Já vás sem pustit nemůžu,
andělé tancují
v bílých hedwábných košilkách,
věnečcích zelených.

Maria tance vodila
tam se svým děťátkem.
Tak se Pánu Bohu líbila.
Andělé zpíwali.

Přadla je Marja kudželku

z ludu / z ludu

Andantino religioso

The image shows a musical score for the song 'Přadla je Marja kudželku'. It is written in G major and 3/4 time. The score consists of four staves of music with lyrics underneath. The lyrics are: 'Přa - dla je Ma - rja ku - džal - ku, ku - džal - ku ži - dža - nu; pře - nju je ni - tku na - přa - dla, ku - džal - ku do - přa - dla.' The score includes dynamic markings like *p*, *mf*, *f*, and *ten.* and chord symbols such as D, Em7, A, G, D, Hm, A7, and D.

Oblíbená lužickosrbská lidová
nábožná píseň, která se zpívá o Vánocích
jako naše koledy,
Towaršny spěwnik, Budyšin 2009, s. 334,
překlad Zuzana Bláhová-Sklenářová

Z DOMOVA

➤ Lužickosrbské kroje v Liberci

V úterý 20. září se v rámci 18. ročníku Dnů české a německé kultury konala v Krajské vědecké knihovně v Liberci přednáška o lužickosrbských národních krojích. Monika Cyžová s manželem Bjarnatem tak doplnili svoji výstavu, která byla ke zhlédnutí v knihovně v průběhu září. Návštěvníci se dozvěděli o lužickosrbské historii i současných problémech, mohli si prohlédnout a osahat korálkovou ozdobu lužickosrbské katolické družičky a další součásti kroje, vypočetli hru na kozla (lužickosrbské dudy) a také veselé historky, kterými Bjarnat Cyž v úboru brašky (tj. družby) dokládal, co je jednou z hlavních úloh brašky na klasické lužickosrbské svatbě – bavit svatebčany. Monika Cyžová, která většinu předváděných krojů sama ušila a ozdobila, představila spoustu zajímavostí, třeba kolik má družička ve vlasech špendlíků a že každá lužickosrbská dívka v kroji se po tance jistojistě vrátí domů, protože by se sama neodstrojila ani nerozčesala. Nechyběly ani fotografie skutečného užití krojů, např. lužickosrbsko-skotská svatba, kde strana nevěsty byla v krojích nám již důvěrně známých a ženichova strana se pyšnila kilty. Na závěr manželé Cyžovi oblékli do tradiční mužské pracovní zástěry Davida Krčmaříka z publika a spolu s ním zahráli, zazpívali a zatancovali lužickosrbskou píseň *Šewc* (Švec). Spolupráce posluchačů byla ale jinak bohužel dost chabá. Ač projevovali upřímný zájem o téma, zpěv českých a moravských lidových písní, kterými chtěli manželé Cyžovi publikum aktivizovat, dělal českým posluchačům značné obtíže a lužičtí hosté je hravě strčili do kapsy. Ostatně celý večer hovořili oba velmi obstojnou češtinou. Také popisky u exponátů na výstavě byly české, škoda jen, že neprošly korekturou od českého rodilého mluvčího.

elpa

➤ **Matice lužickosrbská přispěla na rekonstrukci unikátní rotundy v Praze.** Ve sklepení Matematicko-fyzikální fakulty UK na Malostranském náměstí se několik století skrývala zapomenutá rotunda sv. Václava z 11. století. V 17. století byl její zbytek zabudován do kostela nově vzniklé jezuitské koleje, pozdější stavebně historické průzkumy ve 20. století ji však neodhalily. Byla objevena až při archeologickém výzkumu v rámci oprav profesního domu. Unikátní je především zachovalá část původní románské podlahy – 74 dlaždic vyšehradského typu se dvěma vzory (lvem a gryfem). Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy uspořádala sbírku na obnovu rotundy,

kterou podpořila i Matice lužickosrbská. Ve středu 28. září, na svátek sv. Václava, se její zástupci Jurij Luščanski a Janka Pěčkojč-Lévano zúčastnili slavnostního otevření zrekonstruovaných prostor a převzali kopii dlaždice. (Více informací na <www.nase-rotunda.cz>.) Sbírkou dosáhla ke dni 19. října cílové částky. Cenná památka bude zachráněna a zpřístupněna i díky daru

Zachovalá část podlahy rotundy sv. Václava z 11. stol. na Malé Straně v Praze, foto Jurij Luščanski

z užice. Můžeme připomenout, že před jeho odchodem na turecké bojiště do Uher býval někdejší malostranský profesní dům působícím Jakuba Xavera Ticina († 1693), autora první tištěné mluvnice lužické srbštiny. **red**

➤ **Cenou Edvarda Beneše byla oceněna sorabistická práce.** Mgr. Ladislav Futtera, absolvent oborů historie, bohemistiky a germanistiky na FF UK, zvítězil v 21. ročníku soutěže o Cenu Edvarda Beneše, určené studentům vysokých škol, kteří se věnují tématům z dějin 20. století nebo tématům sociologickým. Futtera uspěl se svou diplomovou prací obhájenou pod vedením dr. J. Zdichynce na studijním oboru Historie – české dějiny v evropském kontextu, v níž se zabýval dějinami a kulturou Lužických Srbů a lužickosrbsko-českými styky (plný název zní *Lužičtí Srbové a společnost Pojizeří a středního Polabí v době první Československé republiky*). Futterovy studie, věnované např. prázdninovým pobytům lužickosrbských dětí v Jabkenicích nebo kontaktům mezi českým a lužickosrbským Sokolem, jsou známy čtenářům ČLV i posluchačům přednášek pořádaných SPL. Slavnostní předání „ceny prvního stupně“, jak se ocenění oficiálně nazývá, proběhlo v Sezimově Ústí dne 21. října 2016. **red**

➤ **V sobotu 22. října v Lužickém semináři přednášel profesor Edward Warnar.** Ve-

doucí katedry sorabistiky Lipské univerzity pronesl přednášku nazvanou tajnosnubně i slibně *Serbska hodowna bajka — the Lion, the Horse and the Wardrobe* (anglická část názvu – česky *Lev, čarodějnice a skříň* – odkazuje ke klasické anglické dětské knize, prvním dílu *Letopisů Narnie*). Bylo to vystoupení překvapivě nikoli jazykovědné, jak by bylo lze čekat podle přednášedčovy specializace, nýbrž de facto etnologické. Řeč byla o Božím zděčátku, totiž o původu tohoto zvyku v Lužici, jeho variantách v různých krajích srbské Lužice a odlišnosti od dalších vánočních figur: Rumpodicha, Santa Clause i Ježíška. Vystoupení jistě seznámilo posluchače s novinkami, ale i tak z něj bylo patrné, že téma Warnar teprve promýšlí a chápe ho spíše jako své hobby než už ucelenou odbornou výpověď. Byl to letošní druhý Warnarův výstup v Lužickém semináři, poprvé mluvil v lednu o stereotypech uvažování v lužickosrbském školství.

Lukáš Novosad

➤ **V sobotu 5. listopadu hovořil v Lužickém semináři Pavel Šlechta o lužickosrbském vzdělávání.** Tento český učitel již řadu let v Lužici vyučuje češtinu, děti ve školách i jejich rodiče ve večerních kurzech, pořádá i letní školu. Vzhledem k nedostatku učitelů v Sasku ale od loňska vyučuje také hornolužickou srbštinu. Posluchači se dozvěděli o základních úskalích saského vzdělávacího systému, poznali drobné i větší radosti a strasti učitele na základní škole, ale také zážitky z každodenního života Čecha usídlého v Lužici.

elpa

➤ **Regionální knihovna Teplice uspořádala lužickosrbský večer.** V pondělí 14. listopadu členové Společnosti přátel Lužice Eliška Papcunová a Antonín Kříž přednesli v Regionální knihovně Teplice přednášku s názvem *Národ putující po staletí na Teplicko – Lužičtí Srbové – naši sousedé*. Podali obecné informace o lužickosrbském národě, část výkladu věnovali také povídání o dějinách a kultuře Lužických Srbů, přičemž přednášku doplnili lekcí lužické srbštiny, předvedli několik videoprojekcí velikonočních a dalších zvyků a tematické fotografie, například lužickosrbských krojů. Svou regionální tematikou přednáška přilákala více než 50 návštěvníků, mezi nimi nejen ty, které zajímá každoroční putování Lužických Srbů do Bohosudova, jemuž někteří byli i osobně přítomni, ale také milovníky historie a jazyků, a dokonce i sportovce, kteří projeli Lužici na kole a zaujala je tamní krajina i obyvatelé. Celá přednáška byla netradičně ukončena společným zpěvem české hymny v lužické srbštině, k němuž se připojili díky rozdaným textům také návštěvníci. Zájem o přednášku na lužickosrbské téma pro širokou veřejnost v Teplici-

cích dokazuje, že má smysl podobné akce pořádat i v mimopražských regionech.

Jitka Polívková

Z HORNÍ LUŽICE

► **Iniciativa Serbski Sejm požaduje aktivní účast Lužických Srbů při rozhodování o vzdělávací politice v Sasku.** Mluvčí iniciativy dr. Měrćin Wałda a Hanzo Wylem-Kell se obrátili otevřeným dopisem na prezidenta Saského zemského sněmu dr. Matthiase Rößlera s výzvou, aby v novele saského školského zákona, která v rámci legislativního procesu právě prochází sněmem, bylo zakotveno postavení připravovaného lužickosrbského sněmu jakožto kompetentního orgánu ve věcech lužickosrbského školství (vedle Serbského šulského towarzstwa, které je v návrhu novely již uvedeno). Zároveň jej žádají, aby se záležitosti lužickosrbského školství v rámci novely projednávaly transparentně a veřejně, a aby byl brán přiměřený ohled na zvláštní potřeby lužickosrbského národa v záležitostech vzdělávací politiky, zejména pokud jde o plánování školské sítě, velikost tříd a dvojjazyčnou výuku. (Více na <www.serbski-sejm.de>.)

red

► (KP říjen a listopad) **Katolski Posoľ se poměrně intenzivně věnuje vztahům německé společnosti vůči uprchlíkům** a v souladu s politikou celé katolické církve vyzývá k jejich větší morální i hmotné podpoře. KP také pravidelně reflektuje průběh oslav pětisetletého jubilea počátku luterské reformace, jež byly v Německu zahájeny 31. října 2016: řada textů vyznívá ve prospěch ekumenické spolupráce mezi katolíky a protestanty.

► (SN 4. 10.) **Oratorium Serbski rekwiem Korly Awgusta Kocora vyslechlo v neděli a pondělí 2. a 3. října ve farnosti v Chrosćících asi 800 posluchačů.** Pod vedením dirigentky Jadwigy Kubicec předvedli sbor Lipa, drážďanský komorní orchestr Sinfonietta a čtyři hostující sólisté mistrně vyvážený a dynamický celek. Dílo, které se skládá z dvanácti částí, bylo představeno poprvé v roce 1988 a je jednou z nejlepších skladeb lužickosrbského hudebního umění.

► (KP 9. 10.) **Timo Meškank vydal novou knihu nazvanou Sorben im Blick der Staats-sicherheit; představil ji 22. září v Smolerově knihkupectví v Budyšině.** Někteří z účastníků prezentace nepochybně přišli s otázkou, zda jsou v knize jmenováni a v jakém světle jsou vylíčení. Meškank se tak vrací k námětu, které již zpracovával v knize *Kultura w službje totalitarneho režima* a který je často bolestný a neoblíbený – přitom v malém lužickosrbském světě se dotýká skoro každého. Kniha se podle anotace

Jense Bulische opírá o důkladný archivní výzkum (především v archivu Úřadu svazového zplnomocněnce pro podklady Státní bezpečnosti někdejší NDR, tj. BStU – Die Behörde des Bundesbeauftragten für die Stasi-Unterlagen) a vyniká přesnými, pointovanými formulacemi. Autor text člení na tři kapitoly: v první představuje dějiny, utváření, strukturu a různé oblasti působení Stasi, ve druhé se zaměřuje na metody působení státní bezpečnosti mezi Lužickými Srby, třetí kapitola je zasvěcena metodologickému zhodnocení výzkumu.

► (SN 10. 10.) **Budyšínské Lužickosrbské muzeum připravilo novou mimořádnou výstavu *Wotmolowane-historiske fotografije ze serbskeje Lužicy – Wot swojich spočatkow hač do 1930tych lět*** (Kolorované historické fotografie ze srbské Lužice – Od počátků až do 30. let 20. století). Na slavnostním zahájení v neděli 9. října v Budyšině ukázali historička umění Marja Měrćinová a kurátor výstavy fotograf Jürgen Maćij, že fotografie mohou představovat „fascinující puzzle“ lužickosrbské historie. Příběhy 180 vystavených originálních historických výjevů mohou zájemci objevovat až do 5. března 2017.

► (SN 17. 10.) **Letošní cena Domowiny, cena Domowiny pro mládež a čestný odznak byly uděleny v pátek 14. října v Lužickosrbském domě v Budyšině.** Předseda Domowiny Dawid Statnik předal vyznamenání čtyřem laureátům, Juriji Luščanskému, Gabriele Linakowé, Juriji Špitankovi a Haraldu Końcakovi. Byli oceněni za vynikající práci, jakož i za další dobrovolné aktivity pro lužickosrbskou kulturu a umění. Folklorní sdružení Nuknica dostalo cenu Domowiny pro mládež; členové organizují každý rok slavnost Jolka, která je jednou z nejvýznamnějších lužickosrbských kulturních událostí roku.

► (SN 24. 10.) **Za perspektiwami pytač (Hledání perspektiv) bylo heslo prvního oborového dne 2plus, který se konal v sobotu 22. října v Chrosćících.** Akci pořádalo Saské ministerstvo kultury spolu s regionálním úřadem Saské agentury pro vzdělání Budyšin a Jazykovým centrem WITAJ. Ve dvou přednáškách a sedmi seminářích se mohli zájemci poučit o nových metodách dvojjazyčného vyučování. Koncepce 2plus (vyučování lužické srbštiny, němčiny a dvou dalších jazyků) se používá už v šestnácti vzdělávacích institucích.

► (SN 7. 11.) **V pátek 4. listopadu se ve Worklecích uskutečilo druhé fórum mládeže,** jehož cílem bylo navázání nových a utužených stávajících vazeb mezi aktivní mládeží. Referentka Domowiny pro vzdělávání Rejzka Wałdzic a sociální pracovnice

Jazykového centra WITAJ Franciska Zopic pozvaly různé lužickosrbské spolky na diskusní večer do Don Boskového domu. Mimo jiné se zúčastnily kluby mládeže, lužickosrbští skauti „Alojs Andricki“ a také spolek lužickosrbské mládeže Pawk. Účastníci diskutovali společné problémy, jako například chybějící dorost, a prezentovali své projekty a práci v spolecích.

► (SN 7. 11.) **Slepjanské kantorky oslavily v pátek 4. listopadu v Lužickosrbském kulturním centru Slepó své 25. výročí.** Po celé Evropě šířily dosud na téměř 500 vystoupeních a 380 slavnostech a bohoslužbách lužickosrbskou, slepjanskou, vřesovištskou (Heidelandschafts-) kulturu. V roce 1993 oživily velikonoční zpívání v Rowně a okolí. Za svoji činnost obdržely v roce 1999 cenu Domowiny. Jubilejní výstava, která shrne úspěšnou činnost zpěvaček, mohou zájemci navštívit až do 28. února 2017 v Lužickosrbském kulturním centru Slepó.

► (SN 21. 11.) **142. Schadžowanku oslavili v sobotu 19. listopadu v budyšínské městské síni Króna.** V satirickém programu představili a kritizovali studenti z Drážďan i studentský spolek Sorabija Lipsk různá lužickosrbská témata jako například Iniciativa Serbski Sejm. Letošními moderátory byli Christoph Cyž a Krystof Cyž z Přčec a Jawory, kteří zábavným způsobem provedli publikum celým programem. O hudební doprovod se postaraly především studentský sbor pod vedením Symana Hejduški a 1. lužickosrbská brigáda pod vedením Friedemanna Böhmy.

► (SN 24. 11.) **Dimenze kulturní bezpečnosti v etnických a jazykových menšinách bylo tématem mezinárodní vědecké konference,** která se konala od 17. do 19. listopadu v Budyšině. Více než třicet výzkumných pracovníků, mimo jiné z Kanady, Číny, Bolívie, Polska a České republiky, se zúčastnilo přednášek v budyšínském Lužickosrbském domě a Lužickosrbském muzeu. Společným závěrem referentů je prohlášení, že měla podpora Lužických Srbů v Německé demokratické republice pozitivní i negativní důsledky pro kulturní bezpečnost národa.

► **Letos se rozběhly přípravy oslav tisícího stého výročí zavraždění české kněžny Ludmily, které si připomeneme v roce 2021.** Vznikl kvůli tomu občanský spolek Svatá Ludmila 1100 let (<www.svatoludmila.cz>), jehož předsedou je Martin Hrdlička – starosta obce Tetína, kde sv. Ludmila ve stáří žila a zemřela. Ustavující schůze se konala na jaře v Arcibiskupství pražském pod záštitou českého primase kardinála Dominika Duky (účastnili se jí i předseda SPL Lukáš Novosad a zahraniční referent Domowiny Clemens Škoda). Od té doby se spolek po

Evropě i světě druží s lidmi z míst, která rovněž mají se sv. Ludmilou něco společného. Patří k nim i obec Chrósčicy, centrum katolické srbské Lužice, neboť se tu nachází charitativní domov seniorů, jež nese Ludmilino jméno (<www.st-ludmila.de>). Proběhla už dvě vzájemná setkání, nejdříve navštívili Lužičtí Srbové Čechy, u čehož bohužel představitel SPL nebyli, nevěděli o něm včas, u druhého však ano, to se Češi vydali do Lužice.

V sobotu 26. listopadu to tedy v chrósčickém domově vypadalo takto: zájezd našinců společně se členy polských spolků zasvěcených svaté Ludmile přivítali postupně starosta Chrósčic Marko Klimann (pohovořil mj. o radosti ze vzájemného setkání), zástupce Domowiny Clemens Škoda (vyjádřil rovněž radost ze setkání, na němž lze slyšet v jedné místnosti v souladu skoro všechny západoslovanské jazyky – přesto raději na všechny strany tlumočil Pavel Šlechta), předseda SPL Lukáš Novosad (hovořil o tom, že je úkolem Čechů vysvětlovat Lužickým Srbům, kdo Ludmila byla a že stála na počátku česko-lužickosrbských vztahů, neboť Lužičtí Srbové ji ze svého aktuálního výkladu dějin už neznají) a předseda svatoludmilského spolku Martin Hrdlička (promluvil o svaté Ludmile obecně). Poté byla přednesena historiografická přednáška o kněžně Ludmile, přítomné pozdravil chrósčický farář Měrcin Deleńk a dětský taneční soubor jim předvedl výběr lužickosrbských a slovenských lidových tanců. Poté se skupina českých výletníků odebrala na prohlídku hřbitova a kostela a pokračovala dál vstříc Budyšinu a čerstvě otevřeným vánočním Václavským trhům, pojmenovaných podle českého krále Václava IV.

red

Z DOLNÍ LUŽICE

➤ (NC 5. 10.) **Televizní pořad *Lužyca* zůstane v nezměněné podobě.** Televizní stanice RBB chystá na rok 2017 řadu změn. Některé pořady budou bez náhrady zrušeny, jiné budou ve svém programu pozměněny nebo vysílány v jiných časech. Lužickosrbského vysílání se změny nedotknou a pořad *Lužyca* se bude i nadále vysílat každou třetí sobotu v měsíci, vždy od 13.30.

➤ (NC 12. 10.) **Braniborská vláda navrhla zřízení „dolnolužického“ okresu.** V souvislosti s plánovanou reformou veřejné správy v Braniborsku by mělo dojít ke snížení počtu správních celků v Braniborsku ze současných 18 na devět okresů. S jinými okresy by se měla sloučit také tzv. bezokresní města (v současné době existují čtyři). Jediným bezokresním městem by zůstala Postupim. Na jihu Braniborska by měl vzniknout nový okres sloučením města Chotěbuzi a okresů Sprjewja-Nysa, Górne

Blota-Lužyca a Łobjo-Halštrow. Prakticky by tak došlo ke správnímú spojení historického území Dolní Lužice. Celek by zahrnoval region povrchových uhelných dolů, na kterém by se nacházela významná část lužickosrbského sídelního prostoru.

➤ (NC 19. 10.) **První lužickosrbská navigace je již dostupná.** Navigační aplikaci *OsmAnd* lze stáhnout do tabletů i chytrých telefonů s operačními systémy Android a iOS. Mapy s lužickosrbským popisem lze využít na území lužickosrbského sídelního prostoru a také v obcích na jižním Budyšínsku a na západním břehu Lužické Nisy.

➤ (SN 24. 10.) **Nadace lužickosrbského národa (Založba za serbski lud) oslavila v sobotu 22. října pětadvacáté výročí založení.** Slavnost v chotěbuzském Městském domě zahájil nový ředitel nadace Jan Budar. Ve slavnostních projevech se řečníci, mezi jinými poslanec Saského zemského sněmu Marko Šiman (CDU), budyšínský zemský rada Michael Harig (CDU) nebo zplnomocněný zástupce spolkové vlády proměnšiny Hartmut Koschyk (CSU), ohlíželi za úspěchy a dosavadní činností nadace. O kulturní doprovod se postaraly komorní orchestr SLA pod vedením Dietera Kempy, dolnolužický soubor dětí a mládeže pod vedením Geralda Schöna a taneční skupina Smjerdžaca.

➤ (KP 30. 10.) **Cisterciáci z rakouského kláštera Heiligenkreuz nově osadí východoněmecký klášter Neuzelle (Nowa Cala) na pomezí Dolní Lužice a Braniborska.** Rozhodnutí padlo na zasedání řádové kapituly, která přijala pozvání zhořeleckého biskupa Wolfganga Ipolta, jež se ve věci obnovy kláštera velmi angažoval. Klášter Neuzelle, známý jako barokní perla Braniborska a náležející historicky do česko-moravsko-lužického vikariátu cisterciáků, byl sekularizován v roce 1817 – tedy před 199 lety. Letos nicméně slaví 750 let od svého založení, slavná cisterciácká historie je na místě stále patrná a jeho klášterní kostel, představující nádherný příklad česko-rakouského baroka, se nepřetržitě používá k římskokatolickým bohoslužbám. Právě tato hlediska spolu s hraniční polohou uvedl Maximilian Heim, opat rakouského Heiligenkreuzu, jako důležité důvody k tak zásadnímu rozhodnutí. V příštím roce budou probíhat přípravné rozhovory, o rok později se chystá církevní ustavení převorství Neuzelle a ihned poté zde osm cisterciáckých řeholníků zahájí klášterní život a pastorační péči. Zhořelecký biskup Ipolť ve své první reakci na nečekanou zprávu hovořil o „přelomové době“ pro daný region a zhořeleckou diecézi. Je totiž nutné podotknout, že obdobných žádostí už bylo do Heiligenkreuzu vysláno mnoho. Konvent cisterciácké-

ho kláštera ležícího ve Vídeňském lesa dnes čítá 98 řeholníků, což je nejvyšší stav za posledních 300 let.

➤ (NC 2. 11.) **Chotěbuz je opět velkoměstem.** Počet obyvatel města dosáhl 100 000. Naposledy se Chotěbuz mohla označovat za velkoměsto v roce 1976. Od ledna do září 2016 se ve městě narodilo 641 dětí, což je o 38 více, než v minulém roce. Počet obyvatel pomohlo zvýšit také přijetí běženců z blízkovýchodních zemí.

➤ (SN 8. 11.) **Krátký film *Zmij – Der Drache* (Drak) letos vyhrál v pondělí 7. listopadu, soutěž 14. chotěbuzské filmové revue (Filmschau).** Stal se tak prvním lužickosrbským filmem oceněným v této soutěži. Vyhlášení se konalo v historickém kině Weltspiegel v Chotěbuzi v rámci 26. ročníku festivalu východoevropského filmu. Během festivalu od 8. do 13. listopadu diváci shlédli 200 filmů z 45 zemích celého světa. Režisérka vítězného krátkého filmu, Angela Schusterová z Bělého Chořmce, tematizovala ve svém filmu Lužici v době Hitlerovy vlády, kdy bylo zakázáno všechno lužickosrbské. (*Více o filmovém festivalu na s. 84.*)

ZE SASKA

➤ Soraba vespero

Dne 8. října se konalo v Drážďanech setkání esperantistů, jeho večerní část byla věnována Lužickým Srbům, lužickosrbské identitě a kultuře. Přednášejícím byl Michael Wolf, který, ač sám Němec žijící v Neustadtu, nejenom že se zajímá o tuto národnostní menšinu, ale aktivně podporuje i její rozvoj. Například se podílel na překladu internetového prohlížeče Mozilla (<<http://www.sorbzilla.de/>>). Jeho snahou je, aby lužická srbština zůstala zachována, aby se vyvíjela a držela krok s ostatními jazyky. Přednáška měla charakter víceméně seznamovací, přednášející představil historický vývoj lužickosrbské řeči a etnika až do současnosti, a to ve všech oblastech. Popsal také potíže této menšiny, ať způsobené zvenci, nebo vnitřní, které rozdělují Srby samotné. Jelikož posluchači byli převážně ze západního Německa, mohli nyní porozumět, že lužickosrbská kultura neznámá jen folklor a minulost, ale že se tento národ nadále rozvíjí a žije i současným životem. Esperantisté mají k jazykovým otázkám vždy blízko, a tak přednáška vyvolala množství otázek a zájmu. V průběhu večera zazněly i lužickosrbské písně z CD zapůjčených z mediatéky Hórnikovy knihovny v Praze.

Ladek Hakl

Ze Serbských Nowin podává Alena Pawlikec, z Nowého Casniku Josef Blažek, z Katolského Posoła Jan Zdichynec.

Karel IV. a Lužice

Jan Tomášek

Vztah Karla IV. k jednotlivým zemím patřícím do svazku Koruny české zůstává dodnes frekventovaným tématem české medievistiky. Sedmisté výročí narození Karla IV. znamenalo pro českou odbornou veřejnost nejen bilancování současného stavu poznání, ale i vytyčení nových směrů, kterými se historické bádání může v budoucnosti ubírat. V každém případě zde zůstává určitá skupina témat neztrácejících na aktuálnosti od doby vzniku kritického dějepisceví. Mezi tato témata bezpochyby náleží i způsob uplatňování Karlovy moci v korunních zemích a sousední Svaté říši římské.

Jako souhrnné označení pro všechna území, jimž vládli Jan Lucemburský a pak Karel IV., začal Karel IV. pravidelně užívat slovní spojení Česká koruna nebo Koruna česká ve významu český stát, respektive české soustátí, přičemž výraz „stát“ středověká čeština neznala.¹ Šlo o výsledek celoživotní snahy obou prvních Lucemburků na českém trůně. Souborem listin ze 7. dubna 1348 vtiskl Karel IV. českému soustátí pevnou podobu a právně je scelil do útvaru nazvaného *Corona Regni Bohemiae* – Koruna království českého.² Země, které náležely do tohoto územně politického svazku, se obvykle označují jako korunní země, území ležící mimo Čechy a Moravu nazýváme pak vedlejšími korunními zeměmi. Řadí se k nim mimo slezská knížectví i obojí Lužice, která zůstala svázána s Českou korunou až do roku 1635, ačkoliv v některých právních a dalších aspektech tento svazek trval ještě mnohem déle.³

Hovoříme-li o vztahu Karla IV. k Lužici, zákonitě nás napadne i otázka, jaký měl Karel IV. postoj vůči tamějšímu slovanskému obyvatelstvu. Odhlédneme-li od starších nacionálně motivovaných prací nadšených, převážně českých autorů, prezentujících Karla

Znaková galerie vladislavské oratoře svatovítského chrámu se znaky vedlejších zemí, zdroj wikipedia

jako slovanského krále přicházejícího do sbratřeného lužického kraje, dospějeme nutně k závěru, že tento výklad nemá prakticky žádnou oporu v historických pramenech.⁴

Z hlediska původních slovanských obyvatel Lužice by se období Karla IV. na první pohled mohlo pro Lužické Srby jevit jako počátek třisetletého spojení jejich domoviny s jiným slovanským („bratrským“) středověkým státem. Sídlní oblast Lužických Srbů, pomíne-li polské ambice v tomto regionu, se nikdy předtím ani potom takto dlouhou dobu nenacházela v držení „německého“ suveréna. Dalo by se proto očekávat, že v lužickosrbských národních dějinách, odehrávajících se na pozadí pozitivních i negativních důsledků soužití slovansko-německého etnika, bude osoba Karla IV. či výše zmíněné třisetleté období hodnoceno podobně jako v českém prostředí. Při studiu lužickosrbské historiografie dospějeme ovšem ke zcela opačným závěrům.⁵

Česká třisetletá držba obojí Lužice nejen že nepatří mezi často reflektovaná témata, ale téměř žádný prostor rovněž není věnován ani osobě samotného Karla IV. Ta představuje pro lužickosrbskou oficiální historiografii, popularizační a školní literaturu naprosto zřejmě spíše okrajové téma. Ačkoliv v českém prostředí byla držba obojí Lužice vnímána jako výrazná pomoc Lužickým Srbům a podpora jejich jazyka, oficiální lužickosrbská historiografie tuto dějinnou etapu panování českého krále reflektuje jen jako jedno z mnoha období, kdy Lužice patřily pánům zvnějšku země. Nacionálně

Karel IV., podobizna z votivního obrazu Jana Očka z Vlašimi, zdroj wikipedia

¹ RADA, Ivan, VANÍČEK, Vratislav, ČORNEJ, Petr, ČORNEJOVÁ, Ivana. *Dějiny zemí Koruny české I*, Praha 1992. s. 113.

² K tomu více BOBKOVÁ, Lenka. 7. 4. 1348 *Ustavení Koruny království českého. Český stát Karla IV.*, Praha 2006.

³ Více BOBKOVÁ, Lenka, BŘEZINA, Luděk, ZDICHYNEC, Jan. *Horní a Dolní Lužice*, Praha 2008.

⁴ Zmíňme např. PÁTA, Josef. *Úvod do studia lužickosrbského písemnictví*, Praha 1925, či účelovou publikaci k podpoře lužickosrbských národnostních požadavků po roce 1945 NOVOTNÁK, Miliduch. *Lužičtí Srbové*, Praha 1945.

⁵ Pod pojem „lužickosrbská historiografie“ jsou pro omezený počet odborných prací zahrnuty i práce popularizační či publikace určené pro školní výuku. Kritériem výběru byla národnost autora.

Gotická konzola s českým lvem z kláštera cisterciáků v dolnolužické Neuzelle, foto Winfried Toeple

orientovaná koncepce lužickosrbského dějepiscetví, užívaná v jistém smyslu dodnes, hodnotí při periodizaci dějin Lužických Srbů časový úsek mezi lety 1200–1500 jako pomyslný most od raného středověku (tj. doby nezávislosti / *časy njewotwisnosće*) k období reformace a vzniku prvních lužickosrbských písemných památek. Jelikož Karel IV., věrný svému univerzalisticko-křesťanskému pojetí role císaře, během své vlády pro dobro či újmu Lužických Srbů výslovně nic neučinil, logicky z této koncepce vypadá.⁶

Výjimku představuje kniha polského slavisty Wilhelma Bogusławského, která poprvé vyšla v roce 1861 v Petrohradě.⁷ Později v roce 1884 došlo ve spolupráci s Michałem Hórnikem k opětovnému vydání v hornolužické srbštině.⁸ Hórnik podle svých slov Bogusławského text místy doplnil, přičemž nejvíce se podílel na sedmé a osmé kapitole zabývající se lužickosrbským národním obrozením a událostmi let 1848. Šestou kapitolu věnoval autor svazku obojí Lužice s Čechami mezi lety 1319–1635.⁹ Zatímco poslední dvě kapitoly o lužickosrbském národním obrození prošly ve spolupráci s Hórnikem určitými stylistickými a obsahovými změnami, stěžejní šestá byla pouze zkrácena, a proto ji nelze zcela počítat do oficiální lužickosrbské historiografie, respektive do dějepiscetví, které přináší převládající mínění lužickosrbských intelektuálů.

Pokud Karel IV. hovořil ve svých listinách o obyvatelích obojí Lužice, nikde nerozlišoval mezi lidmi užívajícími němčinu nebo lužickou srbštinu. Snahy o analýzu vztahu Karla IV. k Lužickým Srbům by v konečném důsledku vyšly na prázdno. Zaměříme se proto více na význam tohoto regionu pro lucemburskou zahraniční politiku v průběhu 14. století.

Předně je zapotřebí si uvědomit, že dnešní administrativní rozdělení Horní a Dolní Lužice plně neodpovídá situaci 14. století. Při bližším pohledu na mapu si uvědomíme, že oblast dnešní Horní Lužice představovala region, kde se od raného středověku střetávaly zájmy českých, polských, ale i říšských panovníků. Čeští panovníci

⁶ Někteří lužickosrbsští historikové vyzdvihovali již v samotných počátcích lužickosrbské historiografie Zlatou bulu Karla IV. z roku 1356, zejména pak článek XXVI, podle kterého se říšští šlechtici měli učit i slovanský jazyk, pod nímž někteří historikové mylně rozuměli srbštinu. Více JENČ, Korla Awgust, *Stawizny serbskeje ryče a narodnosće I.–IV.*, Časopis Mačicy Serbskeje (dále jen ČMS) 1849/50, s. 61–83 a s. 117–138; ČMS 1851/52, s. 49–81; ČMS 1853/54, s. 76–111. Nověji např. BJENŠ, Handrij, *Chronika serbskich stawiznow*, Budyšin 2007, s. 7–12. Shrnuje TOMÁŠEK, Jan, *Osobnost a vláda Karla IV. z lužickosrbské perspektivy* (v tisku).

⁷ BOGUSŁAWSKI, Wilhelm, *Rys Dziejów Serbo-lużyckich*, Petersburg 1861.

⁸ BOGUSŁAWSKI, Wilhelm, HÓRNIK, Michał, *Historija Serbskeho naroda*, Budyšin 1884.

⁹ Tamtéž, s. 78–105.

z rodu Přemyslovců si činili nároky na část pozdější Horní Lužice již od 11. století. První známá česká držba pochází z roku 1086, kdy římský císař Jindřich IV. udělil Vratislavovi II. za věrné služby společně s královským titulem i Budyšínsko – *provincia Budissinensis*. Ačkoliv Vratislavovo panování nad Budyšínskem, podobně jako i další pokusy Přemyslovců o ovládnutí tohoto prostoru, neměly dlouhého trvání, nároky na toto území zůstaly zachovány pro pozdější časy.¹⁰

V roce 1319 vymřela braniborská větev Askánců a o jejich rozsáhlé dědictví zahrnující i obojí Lužice se přihlásila řada zájemců. Po Horní Lužici sahal javorský kníže Jindřich (po matce Askánc) a český král Jan Lucemburský, který se snažil uplatnit své právo na toto území jako na uvolněné věno. Část Horní Lužice byla totiž kdysi dána jako náhrada věna české princezny Boženy, manželky Oty VI. z rodu Askánců. Konflikt byl zažehnan dohodou o rozdělení země. Jindřich získal Zhořelecko a Jan obdržel od tehdejšího římského krále a později císaře Ludvíka Bavora v roce 1321 „marku a zemi budyšínskou“ jako léno.

Jindřich se později za pobytu krále Jana ve Vratislavi roku 1329 sice vzdal své části Zhořelecka ve prospěch českého krále, ale odmítl mu složit lenní hold. Listinou vydanou 19. května 1329 pak Jan Lucemburský tuto část Horní Lužice inkorporoval ke Koruně Království českého, přičemž byl poprvé použit tento termín znamenající spíše královskou svrchovanou moc podle francouzského vzoru. Budyšínsko a Zhořelecko tak byly opět sjednoceny pod společnou vládu a nad celým územím byla ustanovena hejtmanská správa se sídlem v Budyšině, a to na již dávno existujícím hradě Ortenburgu.

Právě v této době se začíná rýsovat budoucí významné postavení hornolužických měst. Hladké převzetí Zhořelecka umožnilo i vřelé kontakty, které s Janem udržovalo samotné město Zhořelec. Aktivita tohoto města do určité míry předznamenávala budoucí význam Horní Lužice, na jejímž území se konstituovala pětice ekonomicky silných měst – pětiměstí (Budyšin, Zhořelec, Lobava, Kamenec, Lubán). Později se k těmto městům přidala ještě česká Žitava, čímž byl v roce 1346 ustaven svazek Šestiměstí. Tato města se stala významným podporovatelem a především mecenášem politiky Jana Lucemburského a Karla IV. proti aktivitám místní šlechty.¹¹

V postupu Jana Lucemburského je patrná určitá snaha připoutat získané državy v Horní Lužici, Slezsku a Chebsku ke Koruně království českého. Na rozdíl od Jana Lucemburského se jeho nástupce Karel méně soustředil na lucemburské hrabství a zaměřil pozornost na rozšíření středoevropského prostoru svého panství. Karlova zahraniční politika směřovala nejprve na západ od českých hranic do Horní Falce v dnešním severním Bavorsku. Od narození královny Václava IV. (1361) nabývá Karlova politika ještě silnějšího dynastického akcentu a v územních plánech získává na velkorysosti, která měla Lucemburky přivést k vybudování velké středoevropské říše. Tím se Karlův zájem obrací na sever od Českého království, kde se Karlovy ambice střetly s jeho dávnými rivaly z rodu Wittelsbachů.¹²

Oslabení tohoto mocného rodu po smrti Ludvíka Braniborského v roce 1361 a následné roztržky bratrů Ludvíka Římana a Oty IV. zvaného Líný s příbuznými kvůli dědictví po Menhartu Tyrolském umožnily Karlovi uzavřít výhodné dědické smlouvy a zároveň začít vyjednávat o koupi Dolní Lužice. Jednalo se patrně – po převzetí braniborského markrabství – o jednu z nejnákladnějších Karlových finančních transakcí. Finančně mu musel vypomoci svídnický vévoda Bolek II. Malý, strýc Karlovy třetí manželky Anny Svídnické. Karel zřejmě nebyl schopen v dohledné době vypůjčenou částku

¹⁰ Dějiny prostoru, kde se křížily zájmy Čech a Polska zahrnující především slezská knížectví a obojí Lužice, shrnuje BLÁHOVÁ, Marie, *Mezi Čechami a Polskem*. in BOBKOVÁ, Lenka, KONVIČNÁ, Jana, *Korunní země v dějinách českého státu II*, Praha 2005, s. 319.

¹¹ Více BOBKOVÁ, Lenka; ŠMAHEL, František, a kol., *Lucemburkové – česká koruna uprostřed Evropy*. Praha 2012, s. 129–130.

¹² Shrnuje BOBKOVÁ, Lenka, *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*. Ústí nad Labem 1993.

splatit, a proto nově nabyté teritorium přenechal na doživotí Bolkovovi II., a teprve po jeho smrti v roce 1368 přešla Dolní Lužice definitivně do rukou českého krále, konkrétně do rukou tehdy sedmiletého krále Václava IV. Poblíž hranic získal Karel jménem svého syna Mühlberg a panství Strehla nedaleko dnešního města Riesa. Proces připojení Dolní Lužice k držávám českého krále se uzavřel v létě roku 1370, kdy Karel, podobně jako kdysi jeho otec Jan, inkorporoval toto území k České koruně.

Karel IV. při rozšiřování svého panství postupoval systematicky a vždy se snažil o co nejpevnější právní zabezpečení nově nabytého území, nejen na dobu svého života, ale i pro své budoucí nástupce. Po zajištění pevných pozic směřovaly Karlovy snahy dále na sever k ovládnutí Braniborska, které se stalo Karlovou nejsložitější vojensko-diplomatickou akcí. Je možné, že Karel uvažoval ve svých plánech ještě dále. Po získání braniborského markrabství v roce 1373 hodlal stárnoucí panovník patrně využít své kontakty na severu, zejména pak Albrechta Meklenburského, přímého potomka slovanských obodritských knížat, k dalšímu rozšíření vlivu lucemburského rodu.¹³

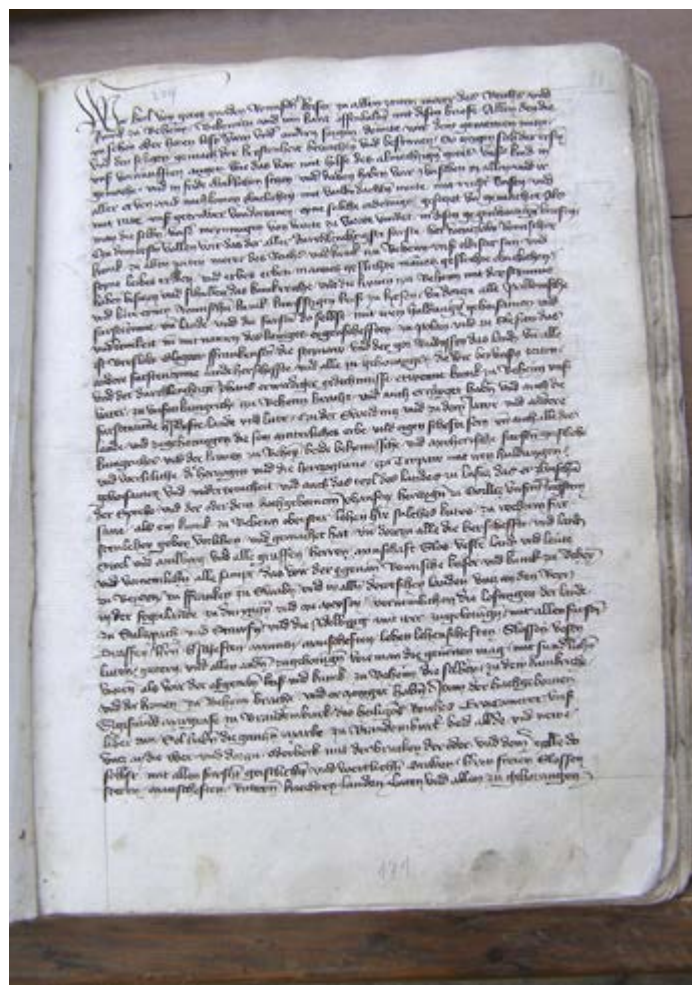
Získání obojí Lužice bývá často považován za jeden ze základních kamenů svazku Zemí Koruny české, ustaveného Karlem IV. v dubnu roku 1348.¹⁴ Zatímco Horní Lužice náležela k mocenské sféře vlivu českých králů již od 11. století, Dolní Lužice se naproti tomu stala

pro Karla prostředkem oslabení moci Wittelsbachů, s nimiž se potýkal již od svého zápasu o římskou korunu s Ludvíkem Bavorem.¹⁵

Lucemburská držba obojí Lužice přivedla tyto dvě země na delší dobu pod společného panovníka, přičemž na jejich správě se podílela jak česká, tak i místní šlechta v úřadě zemského fojta či podfojta. Vztahy českého krále k jednotlivým zemím se ovšem lišily v míře uplatňování přímé panovnickovy moci. Například v obojí Lužici či Vratislavsku vystupoval král jako suverénní vládce, zatímco většinu slezských knížectví držel z titulu lenního pána jako královská léna. Braniborsko a říšskou zástavu Chebsko vlastnili Karlovi nástupci jako říšská léna.

Ačkoliv se obojí Lužice dostaly na poměrně dlouhou dobu pod vládu jednoho panovníka, jejich přesné zemské hranice nebyly ještě pevně vytyčeny. Sám Karel ostatně ve své poslední vůli toto území neváhal rozdělit mezi své syny. Nejstarší Václav IV. získal mimo jiné západní část Dolní Lužice s centrem v Luckaw (Łukow) a z Horní Lužice pak Budyšinsko. Naproti tomu pro svého nejmladšího syna Jana Zhořeleckého zřídil Karel IV. zcela nové vévodství, zahrnující mimo Zhořelecko i východní část Dolní Lužice s centrem v Gubenu (Gubin). Současné názvy Horní a Dolní Lužice se ustálily až v průběhu 15. století, ale ani tehdy se obojí Lužice nevyhnula územním ztrátám, jako například odtržení Chotěbuzi ve prospěch braniborských kurfiřtů v polovině 15. století. Tím bychom se ovšem již dostali za hranice vytyčeného období života Karla IV.

Spojení obojí Lužice ve svazku Koruny české bylo od 19. století interpretováno z české strany jako spojení dvou bratrských národů v boji proti německé rozpínavosti. V menší míře přetrval tento názor v povědomí laické veřejnosti. Jde ovšem o přenášení moderního národního citění do zcela odlišného historického období, jehož myšlení bylo založeno na jiných ideologických základech. Na počátky české třisetleté držby obojí Lužice je proto zapotřebí nahlížet z hlediska tehdejších politických cílů lucemburské dynastie a v kontextu následujících událostí středoevropského prostoru.

Závěť Karla IV., v níž roku 1377 rozdělil své državy mezi své tři syny, zdroj Státní okresní archiv Louny, fond Archiv města Žatce, inv. č. 39, sign. XVI B 1, fol. 94r–96v

¹³ Ke Karlově severní politice více KAVKA, František, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378). Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika. II. díl (1355–1364)*, Praha 1993, s. 129–152.

¹⁴ Více BOBKOVÁ, Lenka, 7. 4. 1348 *Ustavení Koruny království českého*, s. 13.

DIVADLO

Podzimní premiéra v Budyšině

V sobotu 15. října v budyšinském Divadle na hradě (Dziwadło na hródze) mělo premiéru lužickosrbské představení hry Guntera Antraka *Do džěla zdar!* (přibližně *Práci zdar!*). Jde o kriminální komedii se dvěma herci – o manželském páru, kde muž je v domácnosti a žena dělá kariéru. V loňské divadelní sezoně se tato hra dávala v dolnolužické verzi ve vsích kolem Chotěbuzi, nyní je hrána hornolužickosrbsky a je první lužickosrbskou premiérou této sezony. Po představení v Budyšině se další odehrají na venkově – v lužickosrbských vesnicích, ale dokonce i v Radebeulu, tedy v drážďanské aglomeraci, kde roste lužickosrbská menšina, jež je také stále aktivnější.

Českého diváka zaujme, že tímto představením se na divadlo vrátila (jako host) Andrea Rjedžic-Bulankowa. Tuto herečku (tehdy elévku budyšinského divadla) si možná čeští diváci pamatují jako Maryšu z lužickosrbského představení, které v roce 2002 vysílala Česká televize. Andrea Rjedžic později opustila divadlo, vystudovala práva a nyní je soudkyní u Okresního soudu v Budyšině. Přesto si našla čas i chuť vrátit se na divadelní prkna, i když jak jsem pochopil z jejich vlastních slov, práce u soudu ji vytěžuje víc než dost. A předvedla velmi pěkný výkon, který rozhodně neprozrazoval velkou přestávku v hraní.

Samotná divadelní hra je svým obsahem i provedením – komedie s detektivní zápletkou líčící manželskou krizi hlavních protagonistů – určena co nejširšímu publiku. Autor je drážďanský kabare-

¹⁵ Více KAVKA, František, *Karl IV. und die Oberlausitz*, *Lětopis* 25, 1978, s. 141–160.

tista a spisovatel. Jak mi prozradila Madleňka Šoľčic, lužickosrbská zástupkyně ředitele divadla, hra má především přilákat do divadla mladší publikum. Což je velmi žádoucí, jak napovídal věkový průměr diváků na premiéře. Že by měl být o takový žánr zájem, svědčí i to, že právě před rokem ochotnická divadelní skupina Šunow – Konjegy uvedla rovněž detektivní komedii *Wumręc njedawa, ćeta* (Necje umřít, teto).

Po představení následoval ve foyeru divadla malý raut, kam byl každý z diváků pozván. V neformální atmosféře pak mohl svůj umělecký zážitek prodiskutovat jak s ostatními diváky, tak tvůrci i herci.

Zdeněk Blažek

FILM

Bohatá nabídka filmů s lužickosrbskou tematikou

26. chotěbuzský filmový festival v listopadu 2016 představil výjimečně pestrou paletu starších a nových lužickosrbských filmů.

Poprvé vyhrál lužickosrbský film

V rámci 14. přehlídky amatérských a poloprofesionálních krátkých filmů soutěžilo celkem 16 prací většinou s lužickou tematikou, včetně dvou srbskojazyčných filmů a hudebního klipu zastánců rozšíření těžby uhlí. Hlavní cenu 1500 eur dostal film *Zmij – der Drache*. Černobílý film se odehrává v roce 1938 v okolí Wojerec a popisuje v nádherných, ale i schematických obrazech ohrožení lužickosrbské identity v rodině. Vyprávění se odvíjí v podobě (srbskojazyčného) monologu holčičky, jejíž starší bratr je členem Hitlerjuggendu a přinese domů Hitlerův obraz. Holčička spoléhá na zmije, který, jak doufá, bydlí v půdě domu a přinese štěstí. Režisérka **Angela Schusterová** bydlí v Nydeji u Wojerec a je sestrou známého lužickosrbského ekologického aktivisty Reného Schustra.

Cenu Lužickosrbské nadace porota pod vedením **Stefana Göbela** udělila dvěma filmům bez lužickosrbského kontextu, ale se silným poselstvím pro toleranci.

Retrospektiva Konrada Herrmanna

Už potřetí byla v programu festivalu zařazena sekce *Heimat – domownja*, tentokrát s důrazem na Lužické Srby. Představena byla retrospektiva budyšínského rodáka **Konrada Herrmanna** (1948), jenž proslul už sugestivní prvotinou *Struga – Bilder einer Landschaft* (Struga – obrazy krajiny, 1972). Na objednávku Domowiny natočený film vychází ze stejnojmenného cyklu básní **Kita Lorence** a poukazuje na nenávratný zánik tradiční lužickosrbské kultury pod bagry uhelného průmyslu. Navzdory úspěchu na festivalech v NDR i v cizině se film do distribuce nedostal – i když jej Domowina v Lužici promítala a podle svědků působil na diváky přímo šokujícím způsobem.

Další Herrmannovy filmy s lužickosrbskou tematikou byly rovněž poeticky laděný *Kontinent Hoffnung* (Světadíl Naděje, 1978) o lužickosrbském romantickém malíři **Hendrichu Božidarůvi** (Heinrich Theodor Wehle, 1778–1805), kterého ruský car pozval, aby maloval obrazy v nově dobytých územích na Kavkaze, a *Porträt eines Mittelpunktes* (Podobizna středu, 1976) na motivy **Jurije Brězana**. Po *Struze* působí tento film trošku jako pokus o nápravu: ukazuje tradice a industrializaci, ale nekonfliktně. Přímou portrét Jurije Brězana nabízí film *Suche nach Glücksland – Die Geschichten des Jurij Brėzan* (Hledání šťastné země – Příběhy Jurije Brězana, 1989).

Naposledy se Herrmann obrátil k lužickosrbské tematice ve filmu *Leben gegen die Zeit. Die Sorben – Slawen in Deutschland* (Žít proti času. Lužičtí Srbové – Slované v Německu, 1993). V něm hovoří Lužičtí Srbové o současnosti a hlavně budoucnosti svého národa v nových podmínkách. Vyznění je dost pesimistické, a není divu,

že film sklídl podle autora ostrou kritiku ze strany lužickosrbské veřejnosti.

Hledání identity – a lužickosrbských mutací

Od proslulého režiséra **Petera Rochy** (1942–2014) byl představen film o hledání lužickosrbské identity *Witaj heißt: Ich grüße dich* (Witaj znamená: zdravím tě, 1980). Autor jde po stopách svého děda spisovatele **Fryca Rochy** (1863–1942) a dojde až do Rozšířené lužickosrbské vyšší školy v Chotěbuzi, kde se vyptává žáků na vztah k lužickosrbskému spolužákovi. Jedna ze zpovídaných **Uta Lehmannojc**, nyní **Hentšelowá**, od nového roku ředitelka Lužickosrbské jazykové školy v Chotěbuzi, povídala o vzniku filmu a rozvoji své identity.

Hostem festivalu byl rovněž lužickosrbský režisér **Toni Bruk** (1947). Představil německo-československý koprodukční film *Wenn Spuren sichtbar werden* (Když se stopy stanou viditelnými, 1983 s **Ladislavem Volkem**) o spojení Lužických Srbů s dalšími Slováky v běhu staletí. Komentoval i film **Michaela Börnera** (1944) *Eine sorbische Folkloregruppe – Sprjewjan* (Lužickosrbska folklórní skupina Sprjewjan, 1987) a další krátké filmy. Na otázku vedoucí sekce **Grit Lemkové**, proč jsou všechny lužickosrbské filmy v němčině, odpověděl, že německá mutace byla požadavkem orgánů bezpečnosti NDR, a hlavní mutace byla vždy německá (kvůli cenzuře). A Německý rozhlasový archiv skladuje pouze tyto německé mutace. „A kde jsou lužickosrbské mutace dnes?“ – „V lepším případě v Lužickosrbském kulturním archivu v Budyšíně, v horším byly vyhozeny do smetí po převratu.“ Oba se shodli, že velký lužickosrbský hraný film je v nedohlednu, když dnes jsou největšími vymoženostmi půlhodinové televizní magazíny a dětské filmy. A digitalizace starších filmů?

Nejnovější lužickosrbskou tvorbu prezentovala Lužickosrbská nadace s propagačním filmem *Fastnachtsstrauss und Erntekranz – Wendische Bräuche in der Niederlausitz* (Masopustní kytičky a dožínkový věnec – Lužickosrbské tradice v Dolní Lužici, 2016) v režii **Donalda Zajzowy** (Saisch, 1963). Film vzbudil čilou diskusi. Zazněly otázky, proč nebyli zapojeni do práce etnografické Lužickosrbského ústavu z Budyšína, a také proč se vlastně na festivalu prezentuje ryze propagační film. Film má lužickosrbskou a německou mutaci v moderaci **Geralda Schöna** a anglické titulky.

Zbrusu nový je také videoklip **Stefana Göbele** (1988, autor krátkého filmu *Před žurjami*, 2013) *Jo to dosć?* (Stačí to?, 2016). Je výsledkem mediální dílny 12. třídy Dolnolužickosrbského gymnázia pod vedením **Antje Kellowé**. Režisér zajistil zejména technickou stránku, všechno ostatní od myšlenky po konečné vyznění je práce žáků. A k čemu se vztahuje otázka? K tomu, zda stačí, že nosím o svátcích kroj, chodím na masopustní průvod a mluvím lužickosrbsky ve škole. A možná také k tomu, zda stačí skoro neexistující lužickosrbská mládežnická kultura, abych mohl žít jako Lužický Srb.

Cizokrajná inspirace

Pozoruhodná novinka vychází v norskoo-polsko-litevské koproduci: *Mannen som kunne 75 språk* (Muž, který uměl 75 jazyků, 2016). Film **Anne Magnussenové** (1953) a **Pawła Dębského** (1985) byl zpracován v animační technice rotoskopie, podobně jako český **Alois Nebel**. Protagonistou je německý publicista a polyglot **Juro Surowin** – Georg Sauerwein (1831–1904), který se věnoval taky dolnolužické srbštině a napsal během pobytu v Bórkowech dolnolužickosrbská slova zlidověle písně **Korly Awgusta Kocora** *Ach mója góla ty zelena*. Zvlášť potěšila ucho bezchybná a krásná výslovnost dolnolužické srbštiny.

Zájem o sekci *Domownja* byl velký. Některé projekce byly vyprodány už dlouho předem.

A ještě kuriozita: v sekci *Domownja* byl představen taky rétorománský film **Aline Suterové** a **Céline Carridroitové** *Resuns* (Ozvěny, 2014) o identitě mladých Rétorománů. Jedna z protagonistek filmu je **Annina Sedláčková**, jež má rétorománsko-českou identitu.

Eero Balk

Po stopách Jana Čěsly v Neveklově

Jan Čěsla (1840–1915), Lužicko-srbský kulturní archiv

básník a překladatel lužickosrbskou literaturu a vyvíjel se v nadějněho literáta. Když opustil bohosloví, došlo doma k rodinné rozepři a k úplnému rozchodu s matkou. Jan Čěsla se tak už do Lužice nevrátil, ale vybudoval si živobytí v Čechách. Jako lékař se usadil v Neveklově, oženil se s Češkou a vystavěl si vlastní dům. Mezi obyvatelstvem byl oblíbený, i proto, že v nouzi léčil chudé zadarmo. Ke společenskému životu ve městečku přispěl založením pěveckého spolku, který dlouhá léta vedl, a byl zastupujícím předsedou Občanské besedy. Za zásluhy mu město Neveklov propůjčilo u příležitosti jeho 70. narozenin čestné občanství. Zemřel jako čtyřiasedmdesátiletý roku 1915 a byl pochován na místním hřbitově.

Zvědaví, zda dobrých sto let po smrti Jana Čěsly najdeme po něm ještě nějaké stopy, jsme v jeden obyčejný čtvrtek uprostřed října dopoledne přijeli do Neveklova. Na náměstí jsme našli místo k zaparkování. V jednom z domů protáhlého náměstí Čěsla v prvních letech svého pobytu v Neveklově bydlil a praktikoval. Sem si roku 1871 přivedl svou manželku Arnoštka, dceru klášterního zahradníka z Prahy. Zde se roku 1879 radovali ze své první dcery Marušky a už o čtyři léta později ji oplakávali. Ve kterém z historických domů na náměstí to však bylo, to jsme nevěděli.

Došli jsme k blízkému katolickému farnímu kostelu sv. Havla, který má středověký základ, od 17. století však barokní tvářnost. Sem chodil Jan Čěsla s rodinou do kostela. Manželé byli dobří zpěváci, on byl tenor a ona soprán, a rádi tam zpívali nábožné písně – prý také lužickosrbské. Svůj poslední odpočinek však nenašli poblíž kostela, na starém hřbitově se tehdy už nepohřbívalo. Ptáme se muže na silnici po novém hřbitově a on nám ukazuje na jižní konec města. Tam, v Tábořské ulici, naproti Farářskému rybníku, nacházíme hřbitov. Obcházíme rodinné hrobky při hřbitovní zdi – a brzy už stojíme před hledaným hrobem.

Místo posledního odpočinku Čěslovy rodiny se spolu s dalšími asi patnácti hroby nachází při

Na podzim roku 2016 jsme se s manželem vypravili na jednodenní výlet do Neveklova, městečka o půltřetí tisícovce obyvatel jižně od Prahy. Zajímaly nás stopy, které tu zanechal lužickosrbský lékař a básník Jan Čěsla. Čěsla byl katolický Lužický Srb, narodil se 1840 v Nových Boranečích u Radwora. Jeho ovdovělá matka Marja, rozená Bušic z Radwora, jako pradlena v Budyšíně dřela na své dvě děti, syna a dceru. Jako pobožná žena poslala syna v patnácti letech do Prahy, aby tam studoval teologii a potom působil jako kněz v srbské Lužici. Syn se touto cestou vydal, po dokončení Malostranského gymnázia se však rozhodl pro studium medicíny. Za studentských let obohacoval jakožto nadaný

zdi naproti hlavnímu vchodu ve zvláštním areálu, který je ohrazen ozdobnou zdí z pálených cihel. Rov je porostlý velkolistými bylinami (*bergenii* – pozn. překl.). Před hřbitovní zdí, z níž zčásti opadala omítka, stojí černý náhrobní kámen čtvercového tvaru. První řádky nápisu oznamují, že zde odpočívá „M. U. Dr. Jan Handrik Čěsla, lékař a hornolužický spisovatel, čestný měšťan Neveklova, 1840–1915“. Po jeho boku jsou tu pohřbeni jeho manželka Arnoštka roz. Kostková (1853–1920), jejich brzy zemřelá dcerka Maruška (1879–1883), jejich zeť, vrchní soudní rada Jan Nedvěd (1872–1933), a jejich vnuk, odborný rada ministerstva spravedlnosti JUDr. Jan Nedvěd (1908–1947). Jejich památce je věnován nápis na podstavci skleněné lucerny: „Žili jste život podzemský v pravdě a Bohu. Uměli jste, aby vás provázela naše vroucí láska v život věčný.“ Vlevo před náhrobním kamenem stojí vysoká váza z měděného plechu, která nápis trochu zaclání. Měla by vlastně stát na zemi, ale někdo ji odtamtud vzal a postavil na vyvýšené místo na podstavci náhrobního kamene. Vyčnívají z ní uschlé větévky, na nichž visí velikonoční vajíčka vyruďlých barev. Na jaře tu tedy někdo byl a přinesl kytici. Jsou snad ještě někde živi potomci Čěslovy-Nedvědovy rodiny a někdy hrob navštěvují? Nebo se město Neveklov stará o místo posledního odpočinku svého čestného občana?

Studený vítr a kapky z temných mraků nás obracejí zase k městu. V řeznictví u náměstí se zahříváme horkou polévkou. Zdejší jídelna je zřejmě mezi obyvateli oblíbená, sotva nacházíme u stolů místa k stání. Dršťková polévka – opravdu vzpomínka na dávné časy a kulinařská zvláštnost pro návštěvníky z bohatého Německa.

Posilnění se vydáváme zase na cestu po městě. Chceme najít dům, který si Čěsla postavil a na který mu před lety umístili pamětní desku. Abychom si usnadnili pátrání, chceme se na dům s deskou zeptat na obecním úřadě. Úřad je však ve čtvrtek pro veřejnost uzavřen. Vydáváme se tedy k blízkému turistickému informačnímu centru, ale i tam stojíme před zavřenými dveřmi. Ptát se na desku kolemjdoucích nebude mít smysl. Nežďstalo nám tedy nic jiného než prochodit ulici za ulicí a hledat dům z druhé poloviny 19. století, na kterém visí pamětní deska. A dobře po hodině, když už jsme prochodili větší část městečka, před ním opravdu stojíme.

Někdejší Čěslovec dům se nachází na severním konci Neveklova a je poslední na pravé straně při silnici na Prahu. Dnešní adresa je Pražská ulice 125. Poblíž se rozkládá barokní zámek s parkem, velkostatek Tloskov, ve kterém Čěsla svého času léčil i tamní panskou rodinu. Když chtěl po dvanácti letech v Neveklově kvůli příliš nízkým výdělkům městečko opustit, majitel velkostatku a obec jej vybízeli, aby si postavil vlastní dům. Čěsla na to přistoupil, postavil

Dům v Pražské ulici 125 v Neveklově-Tloskově si lékař Jan Čěsla postavil roku 1884, v patře bydlil s manželkou a dcerou, v přízemí provozoval lékařskou praxi, foto Trudla Malinkowa

si roku 1884 pěkný dům – a zadlužil se tak, že dluh doplácela ještě jeho rodina po jeho smrti.

Česlův dům je patrový. Nahoře bydlila rodina – manželé se svou druhou, roku 1885 narozenou dcerou Magdalenou – a dole byla umístěna ordinace. Dům je obklopen zahradou, na které stojí garáž. Z někdejší výstavnosti dnes mnoho nezůstalo. Na dvou stranách má dům ještě – pokud už neopadala – původní omítku z doby vzniku. Druhé dvě strany jsou omítnuty nově, všechny ozdobné prvky fasády při tom zmizely. Střecha je pokryta nově. Na zahradě, obklopené plotem z drátěného pletiva, jsou složeny hromady starého dřeva. Po trávníku pobíhají štekající psi.

Pamětní desku Jana Česly pořídili u příležitosti 80. výročí jeho úmrtí přátelé Lužických Srbů z Prahy na podnět Jiřího Mudry. Spolek česko-lužický ji dal zhotovit, větší díl nákladů zaplatil neznámý lužickosrbský dárců a drobnou částkou přispěla Maticice lužickosrbská. Slavnostního odhalení se účastnili členové spolku z Prahy, mezi nimi již zemřelí Jiří Mudra a Zdeněk Boháč, jakož i zástupci Maticice lužickosrbské, Societatis slavicae Budissinensis a Domowiny z Lužice. S akcí bylo spojeno otevření zvláštní výstavy o Česlově v městské knihovně a uctění Česlovy památky u jeho hrobu.

Žulovou desku zahlédneme na domě vedle hlavních dveří, které jsou přístupné ze dvora. Když se blížíme k vratům, abychom si mohli přečíst nápis, psi se na nás vztekají, až lidé u benzínové pumpy na

Celková situace domu v roce 1993 před umístěním desky, foto archiv SPL

protější straně silnice začínají scénu se zájmem pozorovat. Najednou se otevřou dveře do domu. Ale nevychází z nich nikdo, kdo by se nás zeptal, co tu hledáme, a kdo by nás pustil na dvůr, abychom si mohli prohlédnout desku zblízka. Ne, ze dveří se hrnou další psi a vrhají se na cizince u vrat. Škoda, říkáme si: proč tenkrát nedali pamětní desku na zeď domu k silnici, aby byla přístupná veřejnosti? Na soukromém dvoře, hlídaném čtyřmi volně pobíhajícími psy, se o Janu Česlovi a jeho zásluhách nedoví nikdo nic.

Spokojeni, že jsme našli stopy lužickosrbského lékaře v českém městečku, a zklamáni, že jsme se nedostali k jeho pamětní desce, jsme se vrátili z výletu. Naštěstí se nám podařilo vyfotografovat desku od silnice, takže jsme doma na počítači mohli konečně přečíst její dvojjazyčný nápis: „V tomto domě bydlil a pracoval od r. 1884 až do smrti / W tutym domje bydlaše a dźelaše wot lěta 1884 hač do smjerce / MUDr. Jan H. Česla / 16. 12. 1840 Nowe Boranecy – 11. 10. 1915 Neveklov / lužickosrbský básnik a překladatel, lékař, čestný měšťan Neveklova / serbski basnik a preložowar, lekar, čestny měščan / Neveklova“.

Přeložila Zuzana Bláhová-Sklenářová

Poznámka překladatelky:

V letošním létě jsme s rodinou projížděli Neveklovem a ke svému malému potěšení jsem zjistila, že to před Česlovým domem vypadá právě tak, jak autorka článku Trudla Malinkowa popisuje. Jako přímý účastník akce z roku 1995 pokládám za potřebné stručně vysvětlit, jaká byla situace v době, kdy jsme desku pořizovali a instalovali (vypracovala jsem tehdy grafický návrh na text Jiřího Mudry a dala podle něj desku vyrobit ve Vsetečkově kamenictví v Sedlčanech, firma zajistila i instalaci). Dům patřil městu a prostranství před ním bylo zcela otevřené, žádný plot tam nebyl, o psech nemluvě. Silniční strana domu se naopak na první pohled jevila k umístění desky nevhodná, nebylo před ní ani vhodné místo k manipulaci. Netušili jsme tehdy, co všechno a jak se za dvacet let změnilo. Připojujeme dobové snímky z akce. Reportáž (Zuzana Sklenářová: *Hdyž bude kamjeň řečec k wam*) s fotodokumentací vyšla v ČLV-ZSČLM V/1995 v 11. čísle.

Proslov Jiřího Mudry při odhalení desky 7. 10. 1995, foto archiv SPL

Pamětní deska na Česlově domě těsně po odhalení, foto archiv SPL

DOPISY

V reakci na článek o výsadbě slovanských lip v roce 1948 u základní školy na Spořilově uvedený v ČLV 9/2016 (s. 68) jsme obdrželi doplňující informace od ředitele školy, které s potěšením zveřejňujeme:

Většina z dvanácti vysazených slovanských lip padla v šedesátých letech při výstavbě nové školní budovy a spojovací chodby, která propojila starou a novou budovu (v článku označena jako pavilonek).

V roce 2002 v době povodní se jedna z posledních lip v podmáčené půdě vyvrátila. Naštěstí nikoho neohrozila. Do dnešních dní se dochovaly jen dvě lípy: jedna lípa stojí před školou a druhá ve školní zahradě za školou (z ulice není dobře vidět). Jaké slovanské národy poslední dvě v červnu kvetoucí a vonící lípy představují, to se těžko dozvíme, ale v hodinách pěstitelství dětem události kolem výsadby připomínám. Při úpravě školní zahrady v roce 2006 byly ještě dodatečně vysazeny čtyři lípy jako vzpomínka na dávnou slovanskou slavnost.

Daniel Kaiser, ředitel ZŠ Jižní IV, Praha 4

KAK TO WIDŽU JA

Studentske žiwjenje z dolhej tradiciju – Lipsk

Adwentny čas je čas měra a wotpočowanja. To pak njelijci lětsa za člonow serbskeho studentskeho towarstwa Sorabija Lipsk. Woni však woswjjećichu 10. decembra tutoho lěta wosebity jubilej, 300. róčnicu towarstwa. Z tym su najstarši serbski a zdomom němski studentski zwjazk a móža tuž na hižo dolhu tradiciju zhladować. W lěće 1716 založiču ju mlodži mužojo jako serbske prědarske towarstwo. Byrnjež tež hdys a hdys zakazane bylo, běchu jim přez lěta stajnje serbske tradicije a zwisk k domiznje we Łužicy wažnej byłoj. W hajanju tutych su studenća a studentki tež džensa hišće aktiwne. Kaž w Drježdžanach, bydla tež lipšćanscy studenća zhromadnje w „serbskej etaži“. Klubownja tuteje „Centrifuga“ je tuž centrum serbskeho studentskeho žiwjenja. Tu wotměwaja so tydženske zetkanja, ale tež raz wjetše zarjadowanja towarstwa. Kóždolětne wjerški su mjezdruhim mejemjetanje před studentskim domom, kermuška, hodownička, kaž tež chodojtypalenje, na kotraž so wolebulowoy turněr přizamknje. Při tym tworja tež stajnje dobre styki ze serbskimi studentami z Drježdžan srjedzišćo. Wosebitos Sorabije pak su předewšěm studentske póstnicy. Jako jedna z 10 studentskich radow jednatkow w Lipsku maja tu možnosć, zwisk tež k studentam druhich fakultow, kaž chemija abo medicina, natwaric a z tym wědu wo Serbach rozšěric. Tuž njeje studentske towarstwo Sorabija Lipsk jenož zetkawanišćo serbskich mlodostnych, ale zdomom dobry zakład za wutworjenje serbsko-němskich přecelskich stykow w Lipsku.

Alena Pawlíkec

Slovníček: wotpočowanje – odpočívání, njelijci – zde: neplatí (ličit – počítat), woswjěčić – oslavit, róčnica – výročí, zdomom – zároveň, tuž – tedy, zhladować – vzhlížet, ohlížet se, prědarski – kazatelský, byrnjež – přestože, zwisk – vztah, vazba, wjeršk – vrchol, mejemjetanje – kácení máje, kermuška: kermuša – posvícení, hodownička – zde: vánoční besídka, chodojtypalenje – pálení čarodějnic, přizamknýc so – připojit se, póstnicy – masopust, wěda – povědomí

ZÁPISNÍK

Milí přátelé,

je za námi další společný rok – a troufám si říct, že úspěšný: opět se zvedl počet společných akcí, nadále se dařilo otevírat Lužický seminář veřejnosti a konečně se dařilo vyjízďet z Prahy do regionů a komunikovat s nimi. Byl to vlastně právě rok „cestovatelský“. Zatímco v tom loňském „mediálním“ jsme se pokoušeli dostat Lužici co nejdíle do sdělovacích prostředků, letos jsme zvolili jiný přístup. Soustředili jsme se na turismus a výrazně zvýšili počet výletů, pořádaných pro našince do Lužice i pro Lužické Srby k nám. Počet námi přepravených turistů se tak letos přiblížil čtvrttisíci osob, což je i pro nás překvapivě vysoké číslo (pořád jsme volnočasově sdružení a na pořádání akcí si běžně vybíráme v zaměstnání řádnou dovolenou). Ale zevrubnou zprávu o činnosti vám zašleme s pozvánkou na valnou hromadu.

Zdůrazním ještě jen tolik, že počátkem roku, když jsme náhodou v depozitáři Národního muzea našli staré knihovny z majetku SPL, jsme se rozhodli také více investovat do prostor v Lužickém semináři:

byly pořízeny nové prahy, nové skřínky s vitrinami pro výstavku knih, definitivně dobudována kuchyň a koupelna, dlouhodobě bylo najato historické piáno. A ovšem restaurována polovina objevených historických knihoven. Celkově přibýlo vlastních moderních úložných prostor, ministerstvu školství byla s díky vrácena další část zapůjčeného nábytku. Finance na toto všechno jsme dokázali vydělat svou vlastní činností. V lednu ovšem začínáme od nuly, takže snad v dohledné době nás čeká restaurace druhé poloviny historických knihoven, vybudování vestavěné skříně do skladu, pořízení nových židlí atp. Tato zvýšená starost o dům dává smysl, neboť je to rovnice vzájemnosti: čím hezčí naše prostory budou, tím více návštěvníků přilákají.

Nechci se však tvářit, že se povedlo všechno, oč jsme usilovali. Zatím marně se pokoušíme spojit se zástupci těžbařské firmy EPH, abychom s nimi jednali o vlivu těžby uhlí na srbskou Lužici. Zatím se podařilo dokončit málo z plánovaných publikací (na druhou stranu, podaří-li se většinu z nich vydat v nadcházejícím roce, bude to rok „literární“). A nepodařilo se dostatečně pomoci Davidu Krčmaříkovi v jeho obdivuhodném úsilí přilákat do severních Čech děti ze všech lužickosrbských škol, k čemuž by mělo dojít rovněž napřesrok. Budiž ale Davidovi za dosavadní snahu sláva, bude to velká událost. Stejně jako druhá, která vyrostla nenápadně stranou naší pozornosti: partnerství středočeské obce Srbska s lužickosrbskou obcí Bóšicemi. Do Srbska u Berouna, jež je s Lužicí volně historicky spojováno, tak letos přijeli Lužičtí Srbové tříkrát; mimochodem, jeden zájezd byli bóšičtí školáci, ubytovaní v Srbsku v českých rodinách. A ještě v nedalekém Tetíně a pak v České Lípě se snaží: se srbskou Lužicí se letos začali družít u příležitosti blížícího se tisícího výročí zavraždění svaté Ludmily.

Chci říct: sice se snažíme zastupovat Lužické Srby v České republice, ale zároveň je vidět, že se toho i bez nás děje hodně a vznikají nové a do budoucna snad silné česko-lužickosrbské vazby a vztahy. Budu-li úplně otevřený, jsou to zase Čechy, kdo nyní pomáhají srbské Lužici udržet její slovanství občansky, turisticky, literárně, ale i vědecky. Zdaleka ne vše je dokonalé a jak by mělo být, ale objem letos vykonané práce je výjimečný. Ostatně nebylo by fér tu za ni nepoděkovat kolegům, bez nichž by to nešlo: kromě členů předsednictva, redakční rady, revizní komise a dalších funkcionářů především Zdeňkovi, Kláře, Alici, Hance, Petrovi, Rudolfovi a dalším. Vy víte za co všechno. A wězo Clemensej, Madleńce, Janej, Dawidej, Jurijej, Katharinje, Bjarnatej a Monice kaž tež druhim. Bjez tutych lidí njeby přewjele wěcow šlo.

Závěrem věcně: **valná hromada se bude konat v sobotu 4. 3. 2017 od 10:00, ovšem v Lužickém semináři.** Ještě vám to připomeneme, ale prosím již teď, abyste si tento den rezervovali pro nás, neboť v březnu to po dvou letech bude opět setkání volební.

Přeji vám všem radostné Vánoce i nový rok.

Lukáš Novosad, předseda

Vážení a milí čtenáři Česko-lužického věstníku,

také redakční rada se připojuje s krátkou bilancí. V uplynulých letech se nám nedařilo žádat o grant na vydávání časopisu – naše žádost byla bohužel (nebo naštěstí?) vždy vrácena z důvodu pozastavení přidělování dotací kvůli nedostatku finančních prostředků. Ze stejného důvodu se nezdařil ani náš letošní plán vydat speciální přílohu k 800. výročí narození Karla IV. s reflexí jeho vlády na Lužici; jeden z plánovaných článků jsme proto přinesli v tomto čísle. Ovšem ačkoliv nám nebyla nakloněna dotační politika, zvládlí jsme vydávání časopisu vlastními silami – loni díky vydatné pomoci vašich darů a letos z vlastního rozpočtu SPL. Pro rok 2017 se nám však podařilo získat podporu od Státního fondu kultury (Ministerstvo kultury ČR), která sice nepokryje veškeré náklady, ale vydávání časopisu bude po letech opět trochu snazší.

Uznáváme, že distribuce jednotlivých čísel se nám nedaří vždy v příslušném měsíci. Ale vězte, že ač jsou členové redakční rady přetíženi prací, děláme vše pro to, abychom se vrátili zpět do standard-

ního rytmu vydávání. Dovolím si proto také krátké poděkování, a to nejen stálým členům redakční rady, ale také externím spolupracovníkům, kteří přispívají pravidelně: Josefu Blažkovi, Kristin Heelemanec a Alence Pawlikec, a také panu Mikławši Krawcovi, který o nás pravidelně informuje v Serbských nowinách.

Přejeme všem svým čtenářům krásné a klidné Vánoce a šťastný nový rok.

Eliška Papcunová, vedoucí redaktorka

Dolnolužické *Spěchowańske towaristwo za serbsku rěč w cerkwi* (Podpůrný spolek pro lužickosrbskou řeč v církvi) vypisuje u příležitosti jubilea reformace 2017 **Lužickou cenu Albina Mollera**. Cena je pojmenována po významném lužickosrbském učenci Albinu Mollerovi (1541 Tšupc – 1618 Stara Darbnja), evangelickém duchovním, astronomovi a spisovateli, který vydal tiskem první lužickosrbské knihy – překlady zpěvníku a Lutherova malého katechismu. Cena se uděluje za práce, které se zabývají aktuálními otázkami reformace a jejich vztahem k Lužici a Lužickým Srbům. Vypsána jsou následující témata:

- V co dnes věříme?
- Co pro nás znamená svoboda?
- Jaký je vztah mezi zkušeností, vírou a věděním?
- Jakou reformu nebo přeměnu dnes Lužice potřebuje?

Cílem je aktuálnost církevní reformace a reflexe pojetí svobody křesťana v dnešní době v Lužici. Práce mohou hledat odpověď na následující otázky: Co dnes reformace znamená? Vymizí opravdu Lužičtí Srbové brzy, jak někteří lidé předpovídají? Jak by mohla vypadat budoucnost lužickosrbského národa? Jaké změny (reformy) společnosti jsou v současnosti potřebné? Co se děje se současnou církví? Co si o těchto problémech myslí zvláště mladí lidé?

Povoleny jsou různé umělecké formy (esej, píseň, báseň, drama atd. včetně moderních médií), dílo však nesmí být dosud publikováno. Termín zaslání je 1. května 2017 na adresu Spolku (Droga Gerdtrauty/Gerdtrautenstr. 1, 03046 Chóšebuz/Cottbus), nebo na ewangelske.serby@gmail.com. Příspěvek nesmí být označen jménem – jméno, adresa, věk a titul příspěvku se přikládají na zvláštním listě. Cena za nejlepší lužickosrbský příspěvek (250 EUR) a cenu za nejlepší příspěvek psaný německy (200 EUR; lze psát i česky či polsky) bude předána na Lužickosrbském církevním dni 2. července 2017 v Tšupci, nejlepší příspěvky budou předány k uveřejnění. Podrobnosti a vyhlášení soutěže na <<http://serby.ekbo.de/start.html>>.

LITERÁRNÍ PŘÍLOHA

Jurij Bržan

Lubozne džěčo

Lubozne džěčo,
rodzene k zbožu,
budź na swět k nam powitane.
Wšón lud so tebi kloni
a z wěžow radosć zwoni.

Lubozne džěčo,
nadźija naša,
njech budže měř na zemi wšej,

njech swita jasne ranje.
Budź ludžom spodobanje!
(po K. A. Kocoru)

O blessed child

O blessed child,
Born for our good,
We welcome You to earth.
To You all people kneel
And from the heights great joy resounds.
O blessed child, our hope,
Let there be peace throughout the land,
Let dawn the morning clear.
And joy to people come!

anglický překlad Charles Wukasch

Rozmilé dítě

Rozmilé dítě,
zrozené k štěstí,
buď na svět k nám přivítáno.
Každý se tobě kloní
a s věží radost zvoní.

Rozmilé dítě,
naděje naše,
ať přijde mír na zemi vši,
ať svitnou jasná rána.
Buď lidem radost dána!

český překlad Lukáš Novosad

Anglický překlad vánoční modlitby Jurije Bržana *Lubozne džěčo* porídil Dr. Charles Wukasch, emeritní vyučující Texaské univerzity v Austinu. Podle jména je zjevné, jaké má Wukasch předky: je potomek lužickosrbských emigrantů Łukašových, kteří do Texasu přišli v 19. století. Jeho prababička lužickosrbsky ještě uměla, další generace už tímto jazykem nevládly. Wukasch se mu však znovu naučil – v polovině 60. let studoval slavistiku, hovoří i česky. Kromě mnoha článků věnovaných historii a jazyku Lužických Srbů v Texasu napsal anglickou gramatiku lužické srbštiny [*A Practical Grammar of Upper Sorbian* (Wendisch), 1993] a dějiny Lužických Srbů [*A Rock against Alien Waves: A History of the Wends*, 2004]. Dnes je mu přes sedmdesát let a stále se pravidelně účastní letních škol lužické srbštiny v Budyšině. Rád a pyšně užívá posrbštěnou variantu svého jména Korla Wukaš.

Překlad Bržanovy básně uveřejnil na blogu <wendishresearch.org/blog_wukasch>. Lze na něm najít jeho několik dalších překladů, třeba text lužickosrbské hymny, i úvah všelijak se vztahujících k lužickosrbské otázce. Wukaschův blog je přitom jenom jeden z blogů provozovaných na serveru The Wendish Research Exchange. Tento server se snaží mapovat texaskou historii i současnost Lužických Srbů, sleduje však také související bádání v jazykovědě, historii i dalších oborech.

Lužickosrbský originál básně přejímáme z 9. svazku *Zhromadzenych spisow* Jurije Bržana. Vyšel pod titulem *Basnje* v LN Domowina v roce 1980. Báseň je editorem zařazena na s. 255 v oddíle *Hrónčka*.

Jak vidno, anglický překladatel nedodržel původní uspořádání veršů. V českém překladu, jež pořizujeme čtenářům pro srovnání a lepší srozumitelnost originálu, se k němu vracíme.

Lukáš Novosad

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, www.luzice.cz, luzice@luzice.cz, ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 30 Kč.
Redakční rada: vedoucí redaktorka Eliška Papcunová, U Santošky 11, 150 00 Praha 5, elispapcunova@gmail.com; zástupce vedoucí redaktorky: Jan Zdichynec, zdichy.j@seznam.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Štefan Pilát. Sazba: Martina Lapišová.
Roční předplatné: ČR 300 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet Fio banka, a. s., 2900678633/2010.
Objednávky a stížnosti na nezasilání: Redakční rada ČLV, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, luzice@luzice.cz, tel. 728 581 822.
Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. Nevyžádané rukopisy nevracíme.
MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.